

Oponentský posudek k disertační práci P. Jandejška: *Christologie zdola? Spor o Jacquese Dupuise, Rogera Haighta a Jona Sobrina*

Z formálního hlediska nemám k práci žádné připomínky, dovolím si pouze několik poznámek, které se týkají obsahu předložené dizertace, kterou celkově považuji za velmi podnětnou a zdařilou.

Kolega Jandejšek se zaměřil na christologii tří výrazných katolických autorů, pro kterou nachází společný jmenovatel v metafoře „christologie zdola“. Ta vystihuje jejich metodologický přístup, který zohledňuje zkušenost chudých, marginalizovaných, obětí či jinak věřících a umožňuje nové porozumění Ježíši Kristu skrze znamení doby. Autor se domnívá, že christologie zdola dobře vystihne naši spřízněnost s Ježíšem jakožto prvorozeným z bratří a sester a že jsou příkladem teologických prací, které vhodně reagují na legitimní intelektuální a pastorační výzvy své doby. Výtka izolované perspektivy, kterou vůči zvolené trojici teologů vznáší vatikánské notifikace, je i dle mého názoru poněkud nemístná, zvláště v případě J. Dupuise se domnívám, že nelze hovořit o úzce zaměřených textech, privilegujících pouze aktualizující typ perspektivy.

Nejsem si jistá, zda některé závěry nejsou příliš unáhlené: např. hodnocení notifikací jakožto projevu nedávného období typické reflexe a praxe Kongregace pro nauku víry, které charakterizoval malý prostor pro dialog a podpora mechanismů zesilujících autocenzuru. Respektive nesouhlasila bych tam, kde autor dizertace tuto tendenci připisuje na vrub pontifikátu Benedikta XVI., protože se domnívám, že tento způsob chápání role magisteria v církvi je mnohem vrostlejší do organizačních struktur římskokatolické církve, zřejmě více než bychom si přáli, nicméně je těžko redukovatelný na osobní teologické zájmy konkrétní papežské figury.

Lze jistě hovořit o Františkově pontifikátu jako zlomovém, protože je mnohem vstřícnější vůči autorům blízkým představené triádě teologů, ale právě tak bych měla určitý otazník nad tím, zda lze tuto spřízněnost stavět na sdílené ignaciánské spiritualitě. Na pramenech téže spirituality přeci vyrůstal např. i L. Feeney, autor ze zcela opačného pólu názorového spektra, který se stal příkladem exkluzivistického přístupu a rigidní interpretace výroku *extra ecclesiam nulla salus*. Jinou cestu nabízí např. i jezuitský kruh kolem Centra Aletti, ignaciánsky inspirovaný, ale zcela jinak zaměřený, s jinými výstupy (hledat příbuznost Rupnika nebo Ambrose s Dupuisem či Haightem bych považovala za odvážné).

Závěr jakoby popíral úvodní část práce, kde je konfrontován teologický přístup zvolených autorů s teologií Josefa Ratzingera, přičemž toto srovnání vychází v textu dizertace celkem očividně v jeho neprospěch. Proto je překvapivý pokus o smíření na posledních stránkách předloženého textu, protože nenavazuje na obdobnou snahu o vcítění do ratzingerovské teologie v předchozích kapitolách. Zejména úvodní stránky práce staví téma téměř na rovinu personálního teologického sporu mezi uvedenými třemi jezuita a Josefem Ratzingerem. P. Jandejšek se snaží ukázat, že Ratzinger má vlastní teologickou koncepci, která má problém s recepcí Druhého vatikánského koncilu a staví na delegačním modelu magisteria a podobně notifikace jsou záležitostmi teologické skupiny spojené s ratzingerovskou teologií (neboť

z osobních teologických názorů Josefa Ratzingera se stala oficiální linie magisteria římskokatolické církve). Logicky se pak nabízí otázka ohledně legitimacy prosazování jednoho teologického směru za použití mocenských církevních nástrojů (s. 14). Zde mám problém s autorem dizertace (a teology, jichž se dovolává) souhlasit. Tedy jistěže Josef Ratzinger zosobňuje určitou linii teologické reflexe, avšak domnívám se, že zastupuje širší tendenci velké části teologů, kteří se rádi uchylují do jeho stínu. Nejsem si ovšem jistá, zda se Ratzinger skutečně uzavírá symbolickému prostředkování vztahu k transcendenci, který umožňuje stvoření, v tom smyslu se také domnívám, že charakteristika víry jako skoku od viditelného a hmatatelného u Ratzingera nutně neznamená pohrdání matérií, ale spíše otevřenost vůči dalšímu patru reality, která s vtělením samozřejmě úzce souvisí. Právě fundamentálněteologické úvahy Josefa Ratzingera z druhé poloviny 60. let jsou podle mého názoru příkladem recepce dobových otázek a jejich promítnutí do teologické reflexe, než repetice scholastických kategorií (viz Ratzingerův důraz na to, aby se víra sdílela srozumitelně a nikoliv jako „slepé nakupení nesrozumitelných paradoxů, *Úvod do křesťanství*, s. 33). Také hodnocení Ratzingerovy eklesiologie a pneumatologie považuji za poněkud příkré a nedomnívám se, že z církve chápané jako prostor realizace Ducha nutně vyplývá menší připravenost rozpoznat působení Ducha jinde (viz s. 72).

Zřejmě bych z textu dizertace nevyvodila závěr, že „přístupy zdola se neobejdou bez přístupů shora“, protože jsem v prezentaci myšlení uvedených teologů nenašla místa, která by výrazně svědčila o tom, že by se snad bez „christologie shora“ minili obejít. A to přesto, že jejich preference kontaktu s živým prostředím víry, z něhož teologie čerpá jazyk, obraznost i aktuální důrazy, je zřejmá.

Chápu snahu ukázat, že jde o neoprávněnou kritiku Dupuise, Haighta a Sobrina a domnívám se, že v celku práce se to Petru Jandejskovi skutečně podařilo. Otázkou zůstává, zda hlas Kongregace pro nauku víry je skutečně jedním hlasem v pluralitě teologické diskuse, který má stejnou váhu jako jiné názory – anebo jaká je tedy reálná funkce této instituce, vůbec autorovo sugestivní zpochybnění funkce magisteria by stálo za debatu na téma, jak by podle něj mohla vypadat pozitivní role učitelského úřadu církve.

Kromě uvedených otázek nad předloženou prací však oceňuji velmi pěknou kontextualizaci všech tří autorů a popis vývoje jejich teologických pozic. Možná jen v podkapitole u J. Dupuise bych nesouhlasila s tím, že Dupuisova teologie je cosi jako záchytný bod pro ty, kdo se nedokáží plně identifikovat se svými církvemi či náboženstvími. Domnívám se, že na to je Dupuisova teologie náboženství dosti opatrná a drží se stále ještě v rámci klasické inkluzivní linie se snahou o dogmatickou vyváženost (jak jen lze), takže bych předpokládala, že i pro mezicírkevní diskusi budou inspirativnější jiní autoři, jako je zmiňovaný Hick či Knitter ad. Výborná mi přijde aplikace Wildmanovy christologické distinkce, podle níž by všechny tři zmíněné autory bylo možno považovat za příklad „zdrženlivé (*modest*) christologie“.

Základní hermeneutické klíče k teologii uvedených teologů, které Petr Jandejsek nabízí (pozornost vůči znamením doby, integrita života, díla a spirituality) považuji za výstižné, tedy kromě výše uvedených otázek týkajících se vlivu ignaciánské spirituality. Zcela souhlasím s autorem dizertační práce, že témata mezináboženského dialogu, aktuálních podob

spirituality a otázek chudoby a sociální nespravedlnosti, budou představovat další výzvu pro teologii 21. století, jistě zdaleka nejen v římskokatolické perspektivě.

Zcela jednoznačně práci doporučuji k obhajobě a pokud jen možno také k publikaci. Domnívám se, že předložená dizertace Petra Jandejska je obohacujícím a pro další teologickou diskuzi zejména v českém prostředí velmi podnětným příspěvkem.

V Praze, dne 30. 11. 2015

ThLic. Mgr. Denisa Červenková ThD.